

27/07/2015

Ciència a la televisió: un diàleg entre la teoria i la pràctica

Què sorgeix quan un acadèmic ha de crear un vídeo divulgatiu i un productor de televisió ha d'impartir una xerrada acadèmica? L'Escola Internacional de Primavera "La ciència a la televisió" va reunir a Menorca, el maig de 2013, acadèmics i professionals d'aquest àmbit, per experimentar amb aquest intercanvi de papers i cercar un espai de trobada. El resultat va ser plasmat en un número especial de la revista Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica.

Ciència a la televisió sona com una contradicció. Com pot un mitjà que busca estímuls visuals atractius i una "bona història" representar una pràctica altament complexa, esotèrica, lenta i titllada de seca? On són l'acció i l'emoció en una filera de tubs d'assaig o en una equació incomprendible? Per als acadèmics que estudiem la ciència i la història de la ciència es tracta d'una tensió intrigant. Per això vam

organitzar una Escola Internacional de Primavera sobre "La ciència a la televisió" el 2013, a Menorca. Els articles que en van sorgir acaben de ser publicats en un número especial de la revista Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica (en anglès). Per analitzar aquesta tensió des de tots els angles possibles vam convidar-hi tant acadèmics com professionals de la televisió. En resum: la teoria es trobava amb la pràctica.

Josep Comelles i Serena Brigidi (Universitat Rovira i Virgili, Tarragona) exploraren el paper de les sèries televisives de ficció ambientades en hospitals, com *ER* (Urgencias) o *Anatomía de Grey*. El productor britànic David Dugan (Windfall Films) insistí que trobar la narrativa adequada és crucial per als documentals científics. Tim Boon (Science Museum London) analitzà les primeres sèries de televisió documentals de la BBC, dels anys 1950s i 1960s, posant l'atenció en com es crea i es transmet l'autoritat científica. El productor espanyol Joan Úbeda (MediaPro) explorà els obstacles que els documentalistes han de superar per tal de comunicar ciència a través de la televisió. Markus Lehmkuhl (Free University Berlin) analitzà la interacció entre l'oferta i la demanda de la ciència a la televisió en deu països europeus diferents. Ana Montserrat (Televisió Espanyola) explicà les estratègies i regles que defineixen la televisió, la "lògica" del mitjà.

Si ens fixem en la història de la popularització de la ciència des de les primeres conferències públiques sobre Newtonianisme a principis del segle XVIII, la "ciència a la televisió" sembla representar el xoc final entre la instrucció ben intencionada i el mer espectacle. Passen els segles i la crítica bàsica segueix sent la mateixa: el gaudi superficial dels sentits triomfa sobre les subtils de la ciència. La televisió és bona a motivar-nos, emocionar-nos, fer-nos riure; en resum: entretenir-nos. Per tant, un mitjà visual com la televisió pot ser la manera menys adequada de comunicar la ciència. Simplificació, banalització i, fins i tot, distorsió són les acusacions que cauen periòdicament sobre la ciència a la pantalla.

Però cal ser prudents: aquest punt de vista sobre la divulgació científica considera la comunicació com un procés en un sol sentit i de dalt a baix. Suposa (i simultàniament legitima) l'autoritat d'una minoria d'experts, així com la recepció i l'acceptació necessàriament passives del seu coneixement per part del públic general, suposadament ignorant. No obstant això, com els professionals de la televisió i els historiadors de la ciència saben, les audiències són diverses i cada espectador s'apropia d'un documental de natura o d'un reportatge científic a la seva manera, segons la seva idiosincràsia, determinada per la seva visió del món, les seves predileccions i les seves preocupacions. Al mateix temps, productors com David Dugan adverteixen d'una creixent sensibilització per part dels científics de la necessitat d'involucrar el públic d'una manera entretinguda i informativa. Aquesta disposició dels científics a cooperar amb els mitjans de comunicació, o fins i tot a apropar-s'hi activament, s'ha descrit com la "mediatització" de la ciència pels sociòlegs de la ciència.

La discussió a l'Escola de Primavera i la posterior publicació han mostrat clarament que ni els professionals són "cecs" a la teoria (o ignorants de les dimensions històriques del seu ofici), ni els acadèmics desconeixen les condicions concretes

(limitacions de temps i diners, les demandes de l'audiència, etc.) sota les quals es produeixen els programes de ciència. Els nostres autors es mostren altament reflexius sobre la seva pròpia feina i el paper que juguen en aquesta dinàmica complexa. En altres paraules: la teoria i la pràctica no xoquen. Però fins a quin punt, realment, es "troben"?

Com hem vist arrel de l'Escola, els professionals tenen el seu propi tipus de teoria que anomenen receptes o eines. Aquests instruments són crucials per convertir contingut científic en un format televisiu. Un programa de ciència necessita ritme, explicacions clares basades en metàfores i analogies visuals, així com una narrativa apassionant. Les imatges potents són d'una importància cabdal. Com més proper sigui el tema a la vida quotidiana de l'audiència, a les seves experiències, però també a les seves preocupacions, millor. Presentar els científics com a éssers humans, és a dir, amb passions i fins i tot errors, ajuda l'espectador a identificar-se amb ells. I si, com a productor, pretens llançar un programa de ciència per un canal de televisió, millor que evitis la paraula "ciència" i parlis d "'aventura", "passió" i els "secrets de la vida"!

Quines són les principals lliçons que podem extreure de la nostra trobada amb els professionals? Ras i curt: la ciència a la televisió és només televisió. Ha d'obeir exactament les mateixes regles que qualsevol altre tipus de contingut. Tot gira entorn de xifres i valoracions. Per dir-ho d'una altra manera: la forma (el mitjà) noqueja el contingut. Els acadèmics també ho saben. Lehmkuhl sosté que l'"eduteniment", entre educació i entreteniment (en oposició a les formes més tradicionals de divulgació científica), té el major potencial en la televisió europea ja que pot adaptar-se fàcilment a gèneres de televisió ben establerts com el *family show*, el concurs i, fins i tot, el *reality*, independentment del contingut científic.

Podem els acadèmics aprendre res dels professionals? Certament: si volem arribar al nostre públic necessitem explicar una bona història. També hem d'aprendre a usar molt més, en la nostra cultura de paraules i arguments, l'enorme potencial de les imatges, greument infrautilitzat. La diversitat d'experiències i punts de vista en el dossier sobre "La ciència a la televisió", publicat arrel de l'Escola, mostra la clara intenció de continuar el diàleg entre "la teoria i la pràctica". Els acadèmics hem de pensar en les estratègies narratives de la nostra pròpia activitat per tal de fomentar un diàleg enriquidor amb els professionals dels mitjans de comunicació i les seves produccions. Perquè, sens dubte, existeix un espai de trobada.

Clara Florensa

Centre d'Història de la Ciència (CEHIC) de la UAB

Oliver Hochadel

Institució Milà i Fontanals (CSIC)

Carlos Tabernero

Centre d'Història de la Ciència (CEHIC) de la UAB

cflorensa@gmail.com

Referències

[View low-bandwidth version](#)